
C. CORNELII TACITI
AB
EXCESSV DIVI AVGVSTI
A N N A L I V M
LIBER QVINTVS DECIMVS.

BREVIARIVM LIBRI.

Cap. 1. 2. *Vologeses Rex Parthorum bellum mente volvit, instigantibus fratre Tiridate et Monobazo Adiabeno, quem Tigranes vexarat.* 3. *Corbulo Syriae tuendae providet.* 4. *Parthi Monese Duce Tigranocerta obsident.* 5. *Vologesi Corbulo inducias offert et inpetrat.* 6. *Caesennii Paeti Armeniae recens praefecti vanitas,* 7. 8. *ferocia, inperitia, iactantia.* 9. *Ab invadenda Syria Corbulo absterret Parthos, qui* 10. *Armeniae et Paeto incumbunt. Hic aegre Corbulonem auxilio vocat,* 11. *Parthis prementibus.* 12. *Is, in Armeniam profectus, fugientes obiurgat, suos hortatur.* 13. *Vologeses instat Paeto.* 14. *Disceptatio inter Romanos et Parthos, ex qua* 15. *Paeti foeda compositio.* 16. *Corbulo in Armeniam venit.* 17. *Paeto inerepito Syriam repetit.* 18. *Romae inania de Parthis tropaea. Frumentum plebis. Vectigalia.* 19. *SC. de simulatis adoptionibus.* 20. 21. *Claudius Timarchus Cretensis adcusatur, quod Thraseu Paetus ad bonum publicum vertit.* 22. *Decretum,*

grates Praesidibus non agendas. Portenta. 23. Ob filiam Neroni natam inmodica gaudia et frustranea. In Thraseam Principis odium.

24. Legati Parthorum Romae inrisores. 25. Bello Armeniaco praeficitur Corbulo. Paetum Caesar facit insectatur. 26. Corbulo in Armeniam ducit exercitum. 27. Legatos Parthorum audit. Defectores Armenios ulciscitur. 28—30. Tiridates a Corbulone pacem petit et, posito apud effigiem Caesaris insigni Regio inpetrat, comiterque excipitur a Corbulone. 31. Volagesis pro fratre sollicitudo.

32. Alpinos maritimos Nero in ius Latii transfert. Equitum Rom. in circo locos sedilibus plebis anteponit. Feminae illustres Senatoresque in arena. 33. Nero ipse Neapoli scenam inscendit. 34. Theatrum ruit. Beneventi Nero munus Vatini spectat. 35. Torquatum Silanum mori adigit. 36. Iter frustra meditatur in Orientem. 37. Convivia luxu foeda celebrat, ministro Tigellino. Pythagorae nubit. 38. Clades Romae ex incendio, forte, an dolo Principis, qui 39. in remedium multa popularia usurpat. 40. 41. Cladis magnitudo. Novae urbis condendae consilium. 42. Ex patriae ruinis immensam domum exstruit Nero. Maiora frustra molitur. 43. Novae urbis facies. 44. Petita Diis piacula, frustra. Incendii invidia in Christianos devoluta, misere excruciatos. 45. Italiam, socios, templa spoliatur Nero; aversantem id Senecam veneno petit.

46. Gladiatorum eruptio apud Praeneste. Classis ad Misenum amissa. 47. Prodigia. 48. Coniuratio Pisonis in Neronem. 49. 50. Coniuratorum nomina, mores, odiorum in Neronem causae. Iis accedit Rufus, Praefectus Praetorio. Subrii inpetus. 51. Epiccharis classem tentans proditur. 52. Coniuratorum inpetus retardatus a Pione ob sacra mensae. 53. Aliud coniuratorum consilium. 54. Scevini impruden-

tia. Milichus servus herum defert, qui egregie se defendit, sed muliebri astutia deprehenditur. 55. 56. Natalis coniurationem fatetur, Pisonem, Senecam nominat, Lucanum matrem. 57. Epicharis, tormentis dilacerata, mirum fidei exemplum praestat. 58. Nero reos audit, quos violenter urget Rufus, dissimulata conscientia. 59. Piso, neglectis amicorum monitis, occiditur. Eius testamentum et uxor. 60. 61. caedes Laterani et Senecae. huius defensio spreta, 62. supremi sermones, 63. amica contentio cum uxore, 64. cuius mortem inhiberi Nero imperat. Senecae cruciatus, mors, funus. 65. Ipse destinatus Imperator. 66. Rufus proditur. 67. Subrii Flavii, 68. Aspri, aliorum constantes voces et exitus. Rufi mollities. 69. Nero Vestinum quamvis insontem interimit; 70. mox Lucanum, Senecionem, Quinctianum, Scevinum. 71. Simulata per urbem gaudia. Indicibus praemia, suspectis militiae vacatio, aliis exsilia, 72. Turpiliano, Nervae, Tigellino triumphalia, Nymphidio Consularia insignia data. 73. Nero adversum rumores se purgat. Gallionis periculum. 74. SC. ob servatum Neronem. Pugio Scevini datus Iovi Vindici. Gesta haec annis paulo amplius tribus

C. MEMMIO REGVLO. VERGINIO RVFO. C.
LECANIO BASSO. M. LICINIO CRASSO. P.
SILIO NERVA. C. IVLIO ATTICO VESTINO
COSS.

Interea Rex Parthorum Vologeses, cognitis Corbulonis rebus, Regemque alienigenam Tigranen Armeniae inpositum: simul, fratre Tiridate pulso, spreto Arsacidarum fastigium ire ultum solens; magnitudine rursus Romana, et continui foederis reverentia, diversas ad curas trahebatur: cunctator ingenio, et defectione Hyrcanorum, gentis validae,

multisque ex eo bellis inligatus. Atque illum ambiguum novus insuper nuntius contumeliae exstimulat: quippe egressus Armenia Tigranes Adiabenos, conterminam nationem, latius ac diutius, quam per latrocinia, vastaverat: idque primores gentium aegre tolerabant: *eo contemptiois descensum, ut ne Duce quidem Romano incursarentur, sed temeritate obsidis, tot per annos inter mancipia habiti.* Accendebat dolorem eorum Monobazus, quem penes Adiabenum regimen, quod praesidium, aut unde peteret? rogitans. *Iam de Armenia concessum: proxima trahi, nisi defendant Parthi: levius servitium apud Romanos deditis, quam captis, esse.* Tiridates quoque Regni profugus, per silentium aut modice querendo, gravior erat. *Non enim ignavia magna imperia contineri: virorum armorumque faciendum certamen. Id in summa fortuna aequius, quod validius. Et sua retinere privatae domus: de alienis certare, Regiam laudem esse.*

II. Igitur commotus his Vologeses concilium vocat, et proximum sibi Tiridaten constituit, atque ita orditur: *Hunc ego, eodem mecum patre genitum, cum mihi, per aetatem, summo nomine concessisset, in possessionem Armeniae deduxi; qui tertius potentiae gradus habetur. nam Medos Pacorus ante ceperat. videbarque, contra vetera fratrum odia et certamina, familiae nostrae Penates rite composuisse. prohibent Romani, et pacem, ipsis numquam prospere lacessitam, nunc quoque in exitium suum abrumpunt. Non ibo inficias: aequitate quam sanguine, caussa quam armis, retinere parta maioribus malueram. si cunctatione deliqui, virtute corrigam. Vestra quidem vis et gloria in integro est, addita modestiae fama: quae neque summis mortalium spernenda est, et a Diis aestimatur. Simul diademate caput Tiridatis evinxit; promptam equitum manum, quae Regem ex more*

TACITVS I.

Z

sectatur, Monesi, nobili viro, tradidit, adiectis Adiabonorum auxiliis: mandavitque, *Tigranen Armenia exturbari*, dum ipse, positus adversus Hyrcanos discordiis, vires intimas, molemque belli ciet, provinciis Romanis minitans.

III. Quae ubi Corbuloni certis nuntiis audita sunt, legiones duas cum Verulano Severo et Vettio Bolano subsidium Tigrani mittit, occulto praecepto, *compositius cuncta, quam festinantius, agerent*. quippe bellum habere, quam gerere malebat. Scripsitque Caesari, *proprio Duce opus esse, qui Armeniam defenderet: Syriam, ingruente Vologese, acriore in discrimine esse*. Atque interim reliquas legiones pro ripa Euphratis locat: tumultuariam provincialium manum armat: hostiles ingressus praesidiis intercepti.

IV. Et, quia egena aquarum regio est, castella fontibus inposita: quosdam rivos congestu arenae abdidit. Ea dum a Corbulone tuendae Syriae parantur, acto raptim agmine Moneses, ut famam sui praeiret, non ideo nescium aut incautum Tigranen offendit. Occupaverat Tigranocerta, urbem copia defensorum et magnitudine moenium validam. Ad haec Nicephorius, annis haud spernenda latitudine, partem murorum ambit: et ducta ingens fossa, qua fluvio diffidebatur. Inerantque milites et provisus ante commeatus: quorum subvectu pauci, avidius progressi et repentinis hostibus circumventi, ira magis, quam metu, ceteros accenderant. Sed Partho ad exsequendas obsidiones nulla cominus audacia, raris sagittis: neque clausos exterret, et semet frustratur. Adiabeni, cum promovere scalas et machinamenta inciperent, facile detrusi, mox, erumpentibus nostris, caeduntur.

V. Corbulo tamen, quamvis secundis rebus suis, moderandum fortunae ratus, misit ad Vologesen,

LIB. X
 qui exposit
 moneaque
 miltitres po
 cili const
 legationem
 striginta n
 um, adit B
 legesi vetu
 ritandi: ne
 obsidum:
 qui expugn
 nam legion
 tempere: s
 nam exorta
 bolum aut
 hora obten
 nam legatos
 respondet.
 ase retru
 VI. Haec
 nius patrat
 pugnare, in
 t abeunte V
 ret. Cur
 deductum
 erant? An
 captin er
 tenti? D
 cum Cor
 et tunc glori
 erant, prop
 erant, et adve
 que alerat
 una legione
 in cista erat
 moneaque aux

qui expostularent *vim provinciae inlatam: socium amicun- que Regem, cohortes Romanas circumsideri. omitteret potius obsidionem, aut se quoque in agro hostili castra positurum.* Casperius, Centurio, in eam legationem delectus, apud oppidum Nisibin, septem et triginta millibus passuum a Tigranocerta distantem, adiit Regem, et mandata ferociter edidit. Vologesi vetus et penitus infixum erat, arma Romana vitandi: nec praesentia prospere fluebant. inritum obsidium: tutus manu et copiis Tigranes: fugati, qui expugnationem sumpserant: missae in Armeniam legiones: et aliae pro Syria, paratae ulro inrumpere: sibi inbecillum equitem pabuli inopia. nam exorta vis locustarum ambederat, quidquid herbidum aut frondosum. Igitur, metu abstruso, mitiora obtendens, *missurum ad Imperatorem Romanum legatos, super petenda Armenia et firmanda pace,* respondet. *Monesen omittere Tigranocerta iubet; ipse retro concedit.*

VI. Haec plures, ut *formidine Regis et Corbulonis minis patrata, magnifice extollebant.* Alii, *occulte pepigisse, interpretabantur; ut, omisso utrimque bello et abeunte Vologese, Tigranes quoque Armenia abscederet.* Cur enim exercitum Romanum a Tigranocertis deductum? cur deserta per otium, quae bello defenderant? An melius hibernavisse in extrema Cappadocia, raptim erectis tuguriis, quam in sede Regni modo retenti? Dilata prorsus arma, ut Vologeses cum alio, quam cum Corbulone, certaret; Corbulo merita tot per annos gloriae non ultra periculum faceret. Nam, ut retuli, proprium Ducem tuendae Armeniae poposcerat, et adventare Caesennius Paetus audiebatur: iamque aderat, copiis ita divisus, ut quarta et duodecima legiones, addita quinta, quae recens e Moesis excita erat, simul Pontica et Galatarum Cappadocumque auxilia Paeto obedirent: tertia et sexta

et decima legiones, priorque Syriae miles, apud Corbulonem manerent. Cetera ex rerum usu sociarent partirenturve. Sed neque Corbulo aemuli patiens; et Paetus, cui satis ad gloriam erat, si proximus haberetur, despiciebat gesta, *nihil caedis, aut praedae, usurpatas nomine tenus urbium expugnationes dictitans: se tributa ac leges, et, pro umbra Regis, Romanum ius victis inpositurum.*

VII. Sub idem tempus legati Vologesis, quos ad Principem missos memoravi, revertere inriti: bel-lumque propalam sumptum a Parthis. nec Paetus detrectavit, sed duabus legionibus, quarum quartam Funisulanus Vettonianus eo in tempore, duodecimam Calavius Sabinus, regebant, Armeniam intrat, tristi omine. Nam in transgressu Euphratis, quem ponte transmittebat, nulla palam caussa, turbatus equus, qui Consularia insignia gestabat, retro evasisit. Hostiaque, quae muniebantur, hibernaculis ad-sistens, semifacta opera fuga perrupit seque vallo extulit. et pila militum arsere, magis insigni prodigio, quia Parthus hostis missilibus telis decertat.

VIII. Ceterum Paetus, spretis omnibus, nec dum satis firmatis hibernaculis, nullo rei frumentariae provisu, rapit exercitum trans montem Taurum *reciperandis*, ut ferebat, *Tigranocertis, vastandisque regionibus, quas Corbulo integras omisisset.* Et capta quaedam castella: gloriaeque et praedae nonnihil partum, si aut gloriam cum modo, aut praedam cum cura, habuisset. Longinquis itineribus percursando, quae obtineri nequibant; conrupto, qui captus erat, commeatu, et instante iam hieme, reduxit exercitum, composuitque ad Caesarem litteras, quasi confecto bello, verbis magnificis, rerum vacuas.

IX. Interim Corbulo nunquam neglectam Eu-phratis ripam crebrioribus praesidiis insedit: et, ne ponti iniiciendo impedimentum hostiles turmae

adferrent, (iam enim subiectis campis magna specie volitabant) naves magnitudine praestantes et connexas trabibus, ac turribus auctas, agit per amnem, catapultisque et balistis proturbat barbaros: in quos saxa et hastae longius permeabant, quam ut contrario sagittarum iactu adaequarentur. Dein pons continuatus, collesque adversi per socias cohortes, post legionum castris occupantur, tanta celeritate et ostentatione virium, ut Parthi, omisso paratu invadendae Syriae, spem omnem in Armeniam verterent.

X. Ibi Paetus, imminentium nescius, quintam legionem procul in Ponto habebat; reliquas promiscuis militum commeatibus infirmaverat; donec, adventare Vologesen magno et infenso agmine, auditum. Accitur legio duodecima, et, unde famam aucti exercitus speraverat, prodita infrequentia: qua tamen retineri castra et eludi Parthus tractu belli poterat, si Paeto aut in suis, aut in alienis consiliis, constantia fuisset. Verum, ubi a viris militaribus adversus urgentes casus firmatus erat, rursus, ne alienae sententiae indigens videretur, in diversa ac deteriora transibat. Et tunc, relictis hibernis, *non fossam neque vallum sibi, sed corpora et arma in hostem data*, clamitans, duxit legiones, quasi proelio certaturus. Deinde, amisso Centurione et paucis militibus, quos visendis hostium copiis praemiserat, trepidus remeavit. Et, quia minus acriter Vologeses institerat, vana rursus fiducia, tria millia delecti peditis proximo Tauri iugo inposuit, quo transitum Regis arcerent: alares quoque Pannonios, robur equitatus, in parte campi locat. Coniunx ac filius castello, cui Arsamosata nomen est, abdit, data in praesidium cohorte, ac disperso milite, qui, in uno habitus, vagum hostem promptius sustentavisset. Aegre compulsum ferunt, ut instantem Corbuloni fateretur. nec a Corbulone properatum, quo, gliscen-

tibus periculis, etiam subsidii laus augetur. *Expediri* tamen *itineri singula millia ex tribus legionibus, et alarios octingentos, parem numerum e cohortibus, iussit.*

XI. At Vologeses, quamvis, *obsessa a Paeto itinera, hinc peditatu, inde equite*, accepisset, nihil mutato consilio, sed vi ac minis alares exterruit, legionarios obrivit, uno tantum Centurione, Tarquatio Crescente, turrin, in qua praesidium agitabat, defendere auso, facta saepius eruptione, et caesis, qui barbarorum propius suggrediebantur, donec ignium iactu circumveniretur. peditum si quis integer, longinqua et avia; vulnerati, castra repetivere: *virtutem Regis, sacritiam et copias gentium, cuncta metu extollentes, facili credulitate eorum, qui eadem pavebant. Ne Dux quidem obniti adversis, sed cuncta militiae munia deseruerat, missis iterum ad Corbulonem precibus, veniret propere, signa et aquilas et nomen reliquum infelicis exercitus tueretur: se fidem interim, donec vita suppeditet, retenturos.*

XII. Ille interritus, et parte copiarum apud Syriam relicta, ut munimenta Euphrati inposita retinerentur; qua proximum et com meatibus non egenum, regionem Commageuam, exin Cappadociam, inde Armenios petivit. Comitabantur exercitum, praeter alia sueta bello, magna vis camelorum, onusta frumenti, ut simul hostem famemque depelleret. Primum e percussis Pactium, primipili Centurionem, obvium habuit, dein plerosque militum: quos, diversas fugae causas obtendentes, *redire ad signa et clementiam Paeti experiri monebat, se nisi victoribus inimitem esse. Simul suas legiones adire, hortari, priorem admonere, novam gloriam ostendere: non vicos aut oppida Armeniorum, sed castra Romana, duasque in iis legiones pretium laboris peti. Si singularis manipularibus praecipua servati civis corona Im-*

peratoria manu tribueretur: quod illud et quantum decus, ubi par eorum numerus apisceretur, qui adtulissent salutem, et qui accepissent? His atque talibus in commune alacres, (et erant, quos pericula fratrum aut propinquorum propriis stimulis incenderent) continuum diu noctuque iter properabant.

XIII. Eoque intentius Vologeses premere obsessos, modo vallum legionum, modo castellum, quo in bellis aetas defendebatur, adpugnare, propius incedens, quam mos Parthis, si ea temeritate hostem in praelium eliceret. At illi vix contuberniis extracti: nec aliud quam munimenta propugnabant: pars iussu Ducis, et alii propria ignavia, ut Corbulonem opperientes, ac, si vis ingrueret, provisus exemplis Caudinae ac Numantinae cladis. *neque eandem vim Samnitibus, Italico populo, aut Hispanis, ac Parthis, Romani Imperii aemulis. Validam quoque et laudatam antiquitatem, quotiens Fortuna contra daret, saluti consuluisse.* Qua desperatione exercitus Dux subactus, primas tamen litteras ad Vologesen, non supplices, sed in modum quarentis composuit, quod pro Armeniis, semper Romanae ditionis, aut subiectis Regi, quem Imperator delegisset, hostilia faceret: *pacem ex aequo utilem. nec praesentia tantum spectaret: ipsum adversus duas legiones, totis Regni viribus advenisse: at Romanis orbem terrarum reliquum, quo bellum iuarent.*

XIV. Ad ea Vologeses, nihil pro caussa, sed opperendos sibi fratres, Pacorum ac Tiridaten, rescripsit: *locum illis tempusque consilio destinatum, quo de Armenia cernerent: (adiēcisse Deos dignum Arsacidarum,) simul et de legionibus Romanis statuerent.* Missi post a Paeto nuntii, et Regis colloquium petitum, qui Vasacen, Praefectum equitatus, ire iussit. Tum Paetus, Lucullos, Pompeios, et si qua Caesares obtinendae donandaeve Armeniae egerant; Vasaces,

imaginem retinendi largiendive penes nos, vim penes Parthos, memoravit. Et multum invicem disceptato, Monobazus Adiabenus in diem posterum testis iis, quae pepigissent, adhibetur. Placuitque liberari obsidio legiones et decedere omnem militem finibus Armeniorum, castellaque et commeatus Parthis tradi. quibus perpetratis, copia Vologesi fieret, mittendi ad Neronem legatos.

XV. Interim flumini Arsaniae (is castra praefluebat) pontem inposuit, specie sibi illud iter expedientis: sed Parthi, quasi documentum victoriae, iusserant. namque iis usui fuit: nostri per diversum iere. Addidit rumor, *sub iugum missas legiones*, et alia ex rebus infaustis, quorum simulacrum ab Armeniis usurpatum est. Namque et munimenta ingressi sunt, antequam agmen Romanum excederet, et circumstetere vias, captiva olim mancipia, aut iumenta adgnoscentes abstrahentesque. Raptae etiam vestes, retenta arma, pavido milite et concedente, ne qua praelii caussa exsisteret. Vologeses, armis et corporibus caesorum adgregatis, quo cladem nostram testaretur, visu fugientium legionum abstulit. Fama moderationis quaerebatur, postquam superbiam expleverat. Flumen Arsanium elephanto insidens, et proximus quisque Regem vi equorum perrupere, quia rumor incesserat, *pontem cessurum oneri dolo fabricantium*. sed qui ingredi ausi sunt, validum et fidum intellexere.

XVI. Ceterum obsessis adeo suppeditavisse rem frumentariam constitit, ut horreis ignem iniicerent: contraque prodiderit Corbulo, *Parthos inopes copia- rum, et pabulo adtrito, relicturos oppugnationem, neque se plus tridui itinere abfuisse*. Adiecit, *iureiurando Paeti cautum apud signa, adstantibus iis, quod testificando Rex misisset, neminem Romanum Armeniam ingressurum, donec referrentur litterae Nero-*

nis, an paci adnueret. Quae ut augendae infamiae composita, sic reliqua non in obscuro habentur: una die quadraginta millium spatium emensum esse Paetum, desertis passim sauciis; neque minus deformem illam fugientium trepidationem, quam si terga in acie vertissent. Corbulo, cum suis copiis apud ripam Euphratis obuius, non eam speciem insignium et armorum praetulit, ut diversitatem exprobraret. maesti manipuli, ac vicem commilitonum miserantes, ne lacrimis quidem temperare. vix prae fletu usurpata consalutatio. Decesserat certamen virtutis et ambitio gloriae, felicium hominum adfectus. sola misericordia valebat, et apud minores magis.

XVII. Ducum inter se brevis sermo secutus est. *Hoc conquerente inritum laborem: potuisse bellum fuga Parthorum finire; ille integra utrique cuncta respondit: converterent aquilas et iuncti invaderent Armeniam, abscessu Vologesis infirmatam. Non ea Imperatoris habere mandata, Corbulo: periculo legionum commotum, e provincia egressum. quando in incerto habeantur Parthorum conatus, Syriam repetiturum. Sic quoque optimam Fortunam orandam, ut pedes, confectus spatiis itinerum, alacrem et facilitate camporum praevientem equitem adsequeretur.* Exin Paetus per Cappadociam hibernavit. At Vologesis ad Corbulonem missi nuntii, *detraheret castella trans Euphraten, annemque, ut olim, medium faceret: ille, Armeniam quoque diversis praesidiis vacuam fieri, postulabat.* Et postremo concessit Rex: dirutaque, quae ultra Euphraten communierat Corbulo, et Armenii sine arbitro relictis sunt.

XVIII. At Romae tropaea de Parthis arcusque medio Capitolini montis sistebantur, decreta ab Senatu, integro adhuc bello, neque tum ommissa, dum adspectui consulitur, spreta conscientia. Quin et, dissimulandis rerum externarum curis, Nero fru-

mentum plebis, vetustate conruptum, in Tiberim iecit, quo securitatem annonae ostentaret. cuius pretio nihil additum est, quamvis ducentas ferme naues, portu in ipso, violentia tempestatis, et centum alias, Tiberi subvectas, fortuitus, ignis absumpsisset. Tris dein Consulares, L. Pisonem, Ducennium Geminum, Pompeium Paullinum vectigalibus publicis praeposuit, cum insectatione priorum Principum, qui gravitate sumptuum iustos redditus anteissent: *se annum sexcenties sestertium Reipubl. largiri.*

XIX. Percrebuerat ea tempestate pravissimos, cum propinquis comitiis, aut sorte provinciarum, plerique orbi fictis adoptionibus adsciscerent filios, Praeturasque et provincias inter patres sortiti, statim emitterent manu, quos adoptaverant. Qui magna cum invidia Senatum adeunt, *ius naturae, labores educandi, adversus fraudem et artes et brevitatem adoptionis enumerant: satis pretii esse orbis, quod multa securitate, nullis oneribus, gratiam, honores, cuncta prompta et obvia haberent. Sibi promissa legum diu exspectata in ludibrium verti, quando quis sine sollicitudine parens, sine luctu orbis, longa patrum vota repente adaequaret. Factum ex eo Senatus consultum, ne simulata adoptio in ulla parte muneris publici iuvaret, ac ne usurpandis quidem hereditatibus prodesset.*

XX. Exin Claudius Timarchus, Cretensis, reus agitur, ceteris criminibus, ut solent praevalidi provincialium, et opibus nimis ad iniurias minorum elati: una vox eius usque ad contumeliam Senatus penetraverat, quod dicitasset, *in sua potestate situm, an Proconsulibus, qui Cretam obtinuissent, gratas agerentur.* Quam occasionem Paetus Thrasea ad bonum publicum vertens, postquam de reo censuerat, *provincia Creta depellendum, haec addidit: usu probatum est, P. C. leges egregias, exempla hone-*

sta, apud bonos ex delictis aliorum gigni. Sic oratorum licentia Cinciam rogationem; candidatorum ambitus Iulias leges; Magistratum avaritia Calpurnia scita pepererunt. Nam culpa, quam poena, tempore prior; emendari, quam peccare, posterius est. Ergo adversus novam provincialium superbiam dignum fide constantiaque Romana capiamus consilium, quo tutelae sociorum nihil derogetur, nobis opinio decedat, qualis quisque habeatur, alibi quam in civium iudicio esse.

XXI. *Olim quidem non modo Praetor, aut Consul, sed privati etiam mittebantur, qui provincias viderent, et, quid de cuiusque obsequio videretur, referrent: trepidabantque gentes de existimatione singulorum. At nunc colimus externos et adulamur: et quomodo ad nutum alicuius grates, ita promptius adcasatio decernitur: decernaturque et maneat provincialibus potentiam suam tali modo ostentandi: sed laus falsa et precibus expressa perinde cohibeantur, quam malitia, quam crudelitas. Plura saepe peccantur, dum demeremur, quam dum offendimus. Quaedam immo virtutes odio sunt, severitas obstinata, invictus adversum gratiam animus. Inde initia Magistratum nostrorum meliora ferme, et finis inclinatur, dum, in modum candidatorum, suffragia conquirimus: quae si arceantur, aequabilius atque constantius provinciae regentur. nam ut metu repetundarum infracta avaritia est, ita, vetita gratiarum actione, ambitio cohibebitur.*

XXII. *Magno adsensu celebrata sententia, non tamen Senatus consultum perfici potuit, abnuentibus Consulibus ea de re relatum. Mox, auctore Principe, sanxere, ne quis ad concilium sociorum referret, agendas apud Senatum Propraetoribus Proveconsulibus grates, neu quis ea legatione fungeretur. Iisdem Consulibus gymnasium ictu fulminis conflavit, effligesque in eo Neronis ad informe aes li-*

quefacta. Et motu terrae, celebre Campaniae oppidum, Pompeii, magna ex parte proruit. Defunctaque virgo Vestalis Laelia, in cuius locum Cornelia ex familia Cossorum capta est.

XXIII. Memmio Regulo, et Verginio Rufo coss. natam sibi ex Poppaea filiam Nero ultra mortale gaudium accepit, adpellavitque *Augustam*, dato et Poppaeae eodem cognomento. Locus puerperio colonia Antium fuit, ubi ipse generatus erat. Iam Senatus *uterum Poppaeae* commendaverat Diis, vota-que publice susceperat. quae multiplicata exsolutaque. Et additae *supplicationes templumque Fecunditati, et certamen ad exemplar Actiacae religionis* decretum: *utque Fortunarum effigies aureae in solio Capitolini Iovis locarentur: ludicrum circense, ut Iuliae genti apud Bovillas, ita Claudiae Domitiaeque apud Antium ederetur.* quae fluxa fuere, quartum intra mensem defuncta infante. Rursusque exortae adulationes, censentium *honorem Divae et pulvinar aedemque et Sacerdotem.* Atque ipse ut iacitiae, ita maeroris inmodicus egit. Adnotatum est, omni Senatu Antium sub recentem partum effuso, Thraseam prohibitum inmoto animo praenuntiam imminentis caedis contumeliam excepisse. Secutam dehinc vocem Caesaris ferunt, qua *reconciliatum se Thraseae*, apud Senecam iactaverit, ac Senecam Caesari gratulatum. Vnde gloria egregiis viris et pericula gliscebant.

XXIV. Inter quae, veris principio, legati Parthorum mandata Regis Vologesis, litterasque in eandem formam, adtulere: *se priora et totiens iactata, super obtinenda Armenia, nunc omittere, quoniam Di, quamvis potentium populorum arbitri, possessionem Parthis, non sine ignominia Romana, tradidissent.* Nuper clausum Tigranen: post Pactum legionesque, cum opprimere posset, incolumes dimisisse.

Satis adprobatam vim: datum et lenitatis experimentum. Nec recusaturum Tiridaten, accipiendo diademati in urbem venire, nisi Sacerdotii religione adtineretur. Iturum ad signa et effigies Principis, ubi, legionibus coram, Regnum auspicaretur.

XXV. Talibus Vologesis litteris, quia Paetus diversa, tamquam rebus integris, scribebat, interrogatus Centurio, qui cum legatis advenerat, *quo in statu Armenia esset? omnes inde Romanos excessisse*, respondit. Tum intellecto barbarorum inrisu, qui peterent, quod eripuerant, consuluit inter primores civitatis Nero, *bellum anceps, an pax inhonesta placeret?* nec dubitatum de bello. Et Corbulo, tot per annos militum atque hostium gnarus, gerendae rei praeficitur, ne cuius alterius inscitia rursus peccaretur, quia Paeti piguerat. Igitur inriti remittuntur, cum donis tamen, unde spes fieret, non frustra eadem oraturum Tiridaten, si preces ipse adtulisset. Syriaeque executio Cincio, copiae militares Corbuloni permissae; et quintadecima legio, ducente Mario Celso, e Pannonia adiecta est. Scribitur Tetrarchis ac Regibus, Praefectisque et Procuratoribus, et qui Praetorum finitimas provincias regebant, *iussis Corbulonis obsequi*: in tantum ferme modum aucta potestate, quem Populus Romanus Cn. Pompeio, bellum Piraticum gesturo, dederat. Regresum Paetum, cum graviora metueret, facetiis insectari satis habuit Caesar, his ferme verbis: *Ignoscere se statim, ne tam promptus in pavorem longiore sollicitudine aegresceret.*

XXVI. At Corbulo quarta et duodecima legionibus, quae, fortissimo quoque amisso et ceteris exterritis, parum habiles praelio videbantur, in Syriam translatis, sextam inde ac tertiam legiones, integram militem et crebris ac prosperis laboribus exercitum, in Armeniam ducit. Addiditque legio-

nem quintam, quae, per Pontum agens, expertis cladis fuerat, simul quintadecimanos, recens adductos: et vexilla delectorum ex Illyrico et Aegypto, quodque alarum cohortiumque: et auxilia Regum in unum conducta apud Melitenen, qua transmittere Euphraten parabat. Tum lustratum rite exercitum ad concionem vocat, orditurque magnifica *de auspiciis Imperatoriis, rebusque a se gestis*, adversa in incertam Paeti declinans: multa auctoritate, quae viro militari pro facundia erat.

XXVII. Mox iter, L. Lucullo quondam penetratum, apertis, quae vetustas obseperat, pergit. Et venientes Tiridatis Vologesisque de pace legatos haud adspersus, adiungit iis Centuriones, cum mandatis non inmitibus: *non enim adhuc eo ventum, ut certamine extremo opus esset. Multa Romanis secunda, quaedam Parthis evenisse, documento adversus superbiam: proinde et Tiridati conducere, intactum vastationibus Regnum dono accipere: et Vologesen melius societate Romana, quam dannis mutuis, genti Parthorum consulturum. Scire, quantum intus discordiarum, quamque indomitas et praeferoces nationes regeret. Contra Imperatori suo innotam ubique pacem, et unum id bellum esse. Simul consilio terrorem adiicere, et Megistanas Armenios, qui primi a nobis defecerant, pellit sedibus, castella eorum excindit, plana, edita, validos invalidosque pari metu complet.*

XXVIII. Non infensum, nedum hostili odio Corbulonis nomen etiam Barbaris habebatur, eoque consilium eius fidum credebant. ergo Vologeses neque atrox in summam, et quibusdam praefecturis inducias petit. Tiridates locum diemque conloquio poscit. Tempus propinquum, locus, in quo nuper obsessae cum Paeto legiones erant. cum a Barbaris delectus esset, ob memoriam laetioris sibi rei,

non est a Corbulone vitatus, ut dissimilitudo fortunæ gloriam auget. Neque infamia Pacti augebatur: quod eo maxime patuit, quia filio eius, Tribuno, ducere manipulos atque operire reliquias malæ pugnae imperavit. Die pacta Tiberius Alexander, inlustris Eques Romanus, minister bello datus, et Vivianus Annius, gener Corbulonis, nondum Senatoria aetate, sed pro Legato quintae legionis inpositus, in castra Tiridatis venere, honori eius, ac, ne metueret insidias, tali pignore. Vicini dehinc equites adsumpti. Et, viso Corbulone, Rex prior equo desiluit: nec cunctatus Corbulo. Sed pedes uterque dextras miscuere.

XXIX. Exin Romanus laudat iuvenem, *omissis praecipitibus, tuta et salutaria capessentem*. Ille de nobilitate generis multum praefatus, cetera temperanter adiungit: *Iturum quippe Romam, laturumque novum Caesari decus, non adversis Parthorum rebus supplicem Arsaciden*. Tum placuit, Tiridaten ponere apud effigiem Caesaris insigne Regium, nec nisi manu Neronis resumere: et conloquium osculo finitum. Dein paucis diebus interiectis, magna utrimque specie, inde eques compositus per turmas, et insignibus patriis, hinc agmina legionum steterè, fulgentibus aquilis signisque et simulacris Deum, in modum templi. Medio tribunal sedem curulem, et sedes effigiem Neronis, sustinebat. Ad quam progressus Tiridates, caesis ex more victimis, sublatum capite diadema imagini subiecit: magnis apud cunctos animorum motibus; quos augebat insita adhuc oculis exercituum Romanorum caedes aut obsidio. *at nunc versos casus: iturum Tiridaten ostentui gentibus, quanto minus quam captivum?*

XXX. Addidit gloriae Corbulo comitatem epulasque: et rogitante Rege caussas, quotiens novum aliquid adverterat: ut, initia vigiliarum per Centu-

tionem nuntiari, convivium buccina dimitti, et structam ante Augurale aram subdita face accendi: cuncta in maius adtollens, admiratione prisci moris adfecit. postero die *spatium* oravit, *quo, tantum itineris aditurus, fratres ante matremque viseret*: obsidem interea filiam tradit litterasque supplices ad Neronem.

XXXI. Et digressus, Pacorum apud Medos, Vologesen Ecbatanis reperit, non incuriosum fratris: quippe et propriis nuntiis a Corbulone petierat, *ne quam imaginem servitii Tiridates perferret: neu ferrum traderet, aut complexu provincias obtinentium arceretur foribusve eorum adsisteret: tantusque ei Romae, quantus Consulibus, honor esset*. Scilicet externae superbiae sueto non inerat notitia nostri: apud quos vis Imperii valet, inania transmittuntur.

XXXII. Eodem anno Caesar nationes Alpium maritimarum in ius Latii transtulit. Equitum Romanorum locos sedilibus plebis anteposuit apud circum. namque ad eam diem indiscreti inibant, quia lex Roscia nihil, nisi de quatuordecim ordinibus, sanxit. Spectacula gladiatorum idem annus habuit, pari magnificentia ac priora. Sed feminarum industrium Senatorumque plures per arenam foedati sunt.

XXXIII. C. Lecanio, M. Licinio coss. acriore in dies cupidine adigebatur Nero promiscuas scenas frequentandi. nam adhuc per domum, aut hortos, cecinerat, iuvenalibus ludis, quos, ut parum celebres et tantae voci angustos, spernebat. Non tamen Romae incipere ausus, Neapolim, quasi Graecam urbem, delegit: *inde initium fore, ut transgressus in Achaïam, insignesque et antiquitus sacras coronas adeptus, maiore fama studia civium eliceret*. Ergo contractum oppidanorum vulgus, et quos e proximis coloniis et municipiis eius rei fama civerat; quique Caesarem per honorem, aut varios usus sectantur,

etiam militum manipuli, theatrum Neapolitanorum complent.

XXXIV. Illic, plerique ut arbitrabantur, triste, ut ipse, providum potius et secundis Numinibus, evenit. nam egresso, qui adfuerat, populo, vacuum et sine ullius noxa, theatrum conlapsum est. Ergo, per compositos cantus, grates Diis atque ipsam recentis casus fortunam celebrans, petiturusque maris Hadriae traiectus, apud Beneventum interim consedit: ubi gladiatorium munus a Vatino celebre edebatur. Vatinius inter foedissima eius aulae ostenta fuit, sutrinae tabernae alumnus, corpore detorto, facetiis scurrilibus: primo in contumelias adsumptus; deinde optimi cuiusque criminatione eo usque valuit, ut gratia, pecunia, vi nocendi etiam malos praemineret.

XXXV. Eius munus frequentanti Neroni, ne inter voluptates quidem a sceleribus cessabatur. Iisdem quippe illis diebus Torquatus Silanus mori adigitur, quia, super luniae familiae claritudinem, D. Augustum atavum ferebat. Iussi adcosatores obii-cere, *prodigum largitionibus, neque aliam spem quam in novis rebus esse. quin eum homines habere, quos ab epistolis et libellis et rationibus adpellet, nomina summae curae et meditamenta.* Tum intimus quisque libertorum vincti abreptique. Et, cum damnatio instaret, brachiorum venas Torquatus interscidit, secutaque Neronis oratio ex more: *quamvis son-tem et defensionis merito diffisum, victurum tamen fuisse, si clementiam iudicis exspectasset.*

XXXVI. Nec multo post, ommissa in praesens Achaia, (caussae in incerto fuere) urbem revisit; provincias Orientis, maxime Aegyptum, secretis imaginationibus agitans. Dehinc edicto testificatus, *non longam sui absentiam, et cuncta in Republica perinde innotata ac prospera fore;* super ea profe-

ctione adiit capitolium. Illic veneratus Deos, cum Vestae quoque templum inisset, repente cunctos per artus tremens, seu numine exterrente, seu facinorum recordatione nunquam timore vacuus, deseruit inceptum, *cunctas sibi curas amore patriae leviores dictitans. Vidisse civium maestos vultus, audire secretas querimonias, quod tantum aditurus esset iter, cuius ne modicos quidem egressus tolerarent, sueti adversum fortuita adspectu Principis refoveri. Ergo, ut in privatis necessitudinibus proxima pignora praevalerent, ita Populum Romanum vim plurimam habere, parendumque retinenti.* Haec atque talia plebi volentia fuere, voluptatum cupidine, et, quae praecipua cura est, rei frumentariae angustias, si abesset, metuenti. Senatus et primores in incerto erant, procul an coram atrocior haberetur. dehinc, quae natura magnis timoribus, deterius credebant, quod e venerat.

XXXVII. Ipse, quo fidem acquireret, nihil usquam periade laetum sibi, publicis locis struere convivia, totaque urbe quasi domo uti. Et celeberrimae luxu famaepulae fuere, quas a Tigellino paratas, ut exemplum, referam, ne saepius eadem prodigientia narranda sit. Igitur in stagno Agrippae fabricatus est ratem, cui superpositum convivium aliarum tractu navium moveretur. naves auro et ebore distinctae: remigesque exoleti per aetates et scientiam libidinum componebantur. volucres et feras diversis e terris et animalia maris Oceano abusque petiverat. crepidinibus stagni lupanaria adstant, inlustribus feminis completa. contra scorta visebantur, nudis corporibus. iam gestus motusque obsceni: et, postquam tenebrae incedebant, quantum iuxta nemoris, et circumiecta tecta, consonare cantu et luminibus clarescere. Ipse, per licita atque illicita foedatus, nihil flagitii reliquerat, quo

conruptior ageret, nisi paucos post dies uni ex illo contaminatorum grege, cui nomen *Pythagoae* fuit, in modum solennium coniugiorum denupsisset. Inditum Imperatori flammeum: visi Auspices, dos et genialis torus et faces nuptiales: cuncta denique spectata, quae etiam in femina nox operit.

XXXVIII. Sequitur clades, forte, an dolo Principis incertum: nam utrumque auctores prodidere: sed omnibus, quae huic urbi per violentiam ignium acciderunt, gravior atque atrocior. Initium in ea parte circi ortum, quae Palatino Caelioque montibus contigua est: ubi per tabernas, quibus id mercimonium inerat, quo flamma alitur, simul coeptus ignis et statim validus, ac vento citus, longitudinem circi conripuit. neque enim domus munimentis septae, vel templa muris cincta, aut quid aliud morae interiacebat. Inpetu pervagatum incendium plana primum, deinde in edita adsurgens, et rursus inferiora populando, anteiit remedia velocitate mali, et obnoxia urbe artis itineribus hucque et illuc flexis, atque enormibus vicis, qualis vetus Roma fuit. Ad hoc lamenta parentium feminarum, fessa senum ac rudis pueritiae aetas, quique sibi, quique aliis consulebant, dum trahunt invalidos, aut opperiantur, pars morans, pars festinans, cuncta inpediebant: et saepe, dum in tergum respectant, lateribus aut fronte circumveniebantur: vel, si in proxima evaserant, illis quoque igni conreptis, etiam, quae longinqua crediderant, in eodem casu reperiebantur. Postremo, quid vitarent, quid peterent ambigui, complere vias, sterni per agros: quidam amissis omnibus fortunis, diurni quoque victus, alii caritate suorum, quos eripere nequiverant, quamvis patente effugio, interiire. Nec quisquam defendere audebat, crebris multorum minis, restinguere prohibentium, et quia alii palam faces iacie-

bant, atque esse sibi auctorem vociferabantur: sive ut raptus licentius exercerent, seu iussu.

XXXIX. Eo in tempore Nero, Antii agens, non ante in urbem regressus est, quam domui eius, qua palatium et Maecenatis hortos continuaverat, ignis propinquaret. Neque tamen sisti potuit, quin et palatium et domus et cuncta circum haurirentur. Sed solatium populo exturbato et profugo campum Martis ac monumenta Agrippae; hortos quin etiam suos patefecit: et subitaria aedificia exstruxit, quae multitudinem inopem acciperent: subvectaque utensilia ab Ostia et propinquis municipiis; pretiumque frumenti minutum usque ad ternos nummos. Quae, quamquam popularia, in inritum cadebant, quia pervaserat rumor, *ipso tempore flagrantis urbis, inisse eum domesticam scenam et cecinisse Troianum excidium, praesentia mala vetustis cladibus adsimulantem.*

XI. Sexto demum die, apud imas Esquilias, finis incendio factus, prorutis per immensum aedificiis, ut continuae violentiae campus et velut vacuum coelum occurreret. Nec dum posito metu, redibat levius rursus grassatus ignis, patulis magis urbis locis; eoque strages hominum minor. delubra Deum et porticus amoenitati dicatae latius procidere. Plusque infamiae id incendium habuit, quia praediis Tigellini Aemilianis proruperat. Videbaturque Nero condendae urbis novae et cognomento suo adpellandae gloriam quaerere. Quippe in regiones quatuordecim Roma dividitur: quarum quatuor integrae manebant, tres solo tenus deiectae: septem reliquis pauca tectorum vestigia supererant, lacerata et semiusta.

XLI. Domuum et insularum et templorum, quae amissa sunt, numerum inire haud promptum fuerit: sed vetustissima religione, quod Servius Tullius Lunae, et Magna ara fanumque, quae praesenti

Herculi Arcas Evander sacraverat, aedesque Statōris Iovis, vota Romulo, Numaeque regia et delubrum Vestae cum Penatibus Populi Romani, exusta. Iam opes, tot victoriis quaesitae, et Graecarum artium decora, ex in monumenta ingeniorum antiqua et inconrupta, quamvis, in tanta resurgentis urbis pulchritudine, multa seniores meminerint, quae reparari nequibant. Fuere, qui adnotarent, XIV. Kalend. Sextiles principium incendiū huius ortum, quo et Senones captam urbem inflammaverant. alii eo usque cura progressi sunt, ut totidem annos mensesque et dies inter utraque incendia numerent.

XLII. Ceterum Nero usus est patriae ruīnis, exstruxitque domum, in qua haud perinde gemmae et aurum miraculo essent, solita pridem et luxu vulgata, quam arva et stagna et in modum solitudinum hinc silvae, inde aperta spatia et prospectus: magistris et machinatoribus Severo et Celere, quibus ingenium et audacia erat, etiam quae natura denegavisset, per artem tentare et viribus Principis includere. Namque, *ab laeu Averno navigabilem fossam usque ad ostia Tiberina depressuros*, promiserant, squalenti littore, aut per montes adversos. neque enim aliud humidum gignendis aquis occurrit, quam Pomptinae paludes: cetera abrupta, aut arentia: ac, si perrumpi possent, intolerandus labor, nec satis caussae. Nero tamen, ut erat incredibilium eupitor, effodere proxima Averno iuga connixus est: manentque vestigia inritae spei.

XLIII. Ceterum, urbis, quae domui supererant, non, ut post Gallica incendia, nulla distinctione, nec passim erecta, sed dimensis vicorum ordinibus et latis viarum spatiis, cohibitaque aedificiorum altitudine ac patefactis areis additisque porticibus, quae frontem insularum protegerent. *Eas porticus, Nero, sua pecunia exstructurum, purgatasque areas*

dominis traditurum, pollicitus est. Addidit praemia, pro cuiusque ordine et rei familiaris copiis: finivique tempus, intra quod effectis domibus aut insulis adipiscerentur. Ruderi accipiendo Ostienses paludes destinabat, utique naves, quae frumentum Tiberi subvectassent, onustae rudere decurrerent: aedificiaque ipsa, certa sui parte, sine trabibus, saxo Gabino Albanove solidarentur: quod is lapis ignibus impervius est. Iam aqua, privatorum licentia intercepta, quo largior et pluribus locis in publicum flueret, custodes et subsidia reprimendis ignibus in propatulo quisque haberet: nec communione parietum, sed propriis quaeque muris ambirentur. Ea, ex utilitate accepta, decorem quoque novae urbi adtulere. Erant tamen, qui crederent, veterem illam formam salubritati magis conduxisse, quoniam angustiae itinerum et altitudo tectorum non perinde solis vapore perumperentur: at nunc patulam latitudinem, et nulla umbra defensam, graviore aestu ardescere.

XLIV. Et haec quidem humanis consiliis providebantur. Mox petita Diis piacula, aditique Sibyllae libri, ex quibus supplicatum Vulcano et Cereri Proserpinaeque, ac propitiata Iuno per matronas, primum in capitolio, deinde apud proximum mare: unde hausta aqua templum et simulacrum Deae prospersum est: et sellisternia ac pervigilia celebrare feminae, quibus mariti erant. Sed non ope humana, non largitionibus Principis, aut Deum placamentis, decedebat infamia, quin iussum incendium crederetur. Ergo abolendo rumori Nero subdidit reos, et quaesitissimis poenis adfecit, quos, per flagitia invisos, vulgus *Christianos* adpellabat. Auctor nominis eius Christus, Tiberio imperitante, per Procuratorem Pontium Pilatum supplicio adfectus erat. Repressaque in praesens exitiabilis superstitio rursus erumpebat, non modo per Iudaeam, ori-

ginem eius mali, sed per urbem etiam, quo cuncta undique atrocita aut pudenda confluunt celebranturque. Igitur primo conrepti, qui fatebantur, deinde, indicio eorum, multitudo ingens, haud perinde in crimine incendii, quam odio humani generis, con-
 victi sunt. Et pereuntibus addita ludibria, ut ferarum tergis contacti, laniatu canum interirent, aut crucibus adfixi, aut flammandi, atque, ubi defecisset dies, in usum nocturni luminis urerentur. Hortos suos ei spectaculo Nero obtulerat, et circense ludicrum edebat, habitu aurigae permixtus plebi, vel curriculo insistens. Vnde, quamquam adversus sotes et novissima exempla meritos, miseratio oriebatur, tamquam non utilitate publica, sed in saevitiam unius, absumerentur.

XLV. Interea conferendis pecuniis pervastata Italia, provinciae eversae, sociique populi et quae civitatum liberae vocantur. Inque eam praedam etiam Dii cessere, spoliatis in urbe templis, egestoque auro, quod triumphis, quod votis, omnis Populi Romani aetas prospere, aut in metu, sacraverat. Enimvero, per Asiam atque Achaia non dona tantum, sed simulacra Numinum abripiebantur, missis in eas provincias Acrato ac Secundo Carinate. Ille libertus, cuicumque flagitio promptus; hic, Graeca doctrina ore tenus exercitus, animum bonis artibus non induerat. Ferebatur *Seneca*, quo *invidiam sacrilegii a semet averteret*, longinqui rurisecessum oravisse, et, postquam non concedebatur, *ficta valetudine, quasi aeger nervis, cubiculum non egressus*. Tradidere quidam, *venenum ei per libertum ipsius, cui nomen Cleonicus, paratum iussu Neronis: vitatumque a Seneca, proditione liberti, seu propria formidine, dum simplici victu et agrestibus pomis, ac, si sitis admoneret, profluente aqua vitam tolerat.*

XLVI. Per idem tempus gladiatores apud oppidum Praeneste, tentata eruptione, praesidio militis, qui custos aderat, coerciti sunt: iam *Spartacum et vetera mala* rumoribus ferente populo, ut est novarum rerum cupiens pavidusque. Nec multo post clades rei navalis accipitur: non bello: quippe haud alias tam inmota pax: sed certum ad diem *in Campaniam redire classem* Nero iusserat, non exceptis maris casibus. Ergo gubernatores, quamvis saeviente pelago, a Formiis movere: et gravi Africo, dum promontorium Miseni superare contendunt, Cumanis littoribus inacti, triremium plerasque et minora navigia passim amiserunt.

XLVII. Fine anni vulgantur prodigia, imminetium malorum nuntia. Vis fulgurum non alias crebrior, et sidus cometes, sanguine illustri semper Neroni expiatum. Bicipites hominum aliorumve animalium partus abiecti in publicum, aut in sacrificiis, quibus gravidas hostias inmolare mos est, reperti. Et in agro Placentino, viam propter, natus vitulus, cui caput in crure esset. Secutaque Haruspicum interpretatio: *parari rerum humanarum aliud caput: sed non fore validum, neque occultum; quia in utero repressum, aut iter iuxta editum sit.*

XLVIII. Ineunt deinde Consulatam Silius Nerva et Atticus Vestinus, coepta simul et aucta coniuratione, in quam certatim nomina dederant, Senatores, Eques, miles, feminae etiam, cum odio Neronis, tum favore in C. Pisonem. Is Calpurnio genere ortus, ac multas insignesque familias paternam nobilitate complexus, claro apud vulgum rumore erat, per virtutem, aut species virtutibus similes. Namque facundiam tuendis civibus exercebat, largitionem adversus amicos, et ignotis quoque comi sermone et congressu. Aderant etiam fortuita, corpus procerum, decora facies. Sed procul gravi-

tas morum, aut voluptatum parsimonia: lenitati ac magnificentiae et aliquando luxui indulgebat. Idque pluribus probabatur; qui, in tanta vitiorum dulcedine, summum Imperium non restrictum nec perseverum volunt.

XLIX. Initium coniurationi non a cupidine ipsius fuit: nec tamen facile memoraverim, quis primus auctor, cuius instinctu concitum sit, quod tam multi sumpserunt. Promptissimos Subrium Flavium, Tribunum Praetoriae cohortis, et Sulpicium Asprum Centurionem exstitisse, constantia exitus docuit. Et Lucanus Annaeus Plautiusque Lateranus, Consul designatus, vivida odia intulere. Lucanum propriae caussae accendebant, quod famam carminum eius premebat Nero, prohibueratque ostentare, vanus aemulatione. Lateranum, Consulem designatum, nulla iniuria, sed amor Reipubl. sociavit. At Flavius Scevius et Afranius Quinctianus, uterque Senatorii ordinis, contra famam sui, principium tanti facinoris capessivere. Nam Scevino dissoluta luxu mens et proinde vita somno languida: Quinctianus mollitia corporis infamis, et a Nerone probro carmine diffamatus, contumelias ultum ibat.

L. Ergo, dum *scelera Principis, et finem adesse Imperii, deligendumque, qui fessis rebus succurreret*, inter se aut inter amicos iaciunt, adgregavere Tullium Senecionem, Cervarium Proculum, Vulcatium Araricum, Iulium Tugurinum, Munatium Gratum, Antonium Natalem, Martium Festum, Equites Romanos: ex quibus Senecio, e praecipua familiaritate Neronis, speciem amicitiae etiam tum retinens: eo pluribus periculis conflictabatur. Natalis particeps ad omne secretum Pisoni erat. ceteris spes ex novis rebus petebatur. Adscitae sunt, super Subrium et Sulpicium, de quibus retuli, militares manus, Granius Silvanus et Statius Proximus, Tribuni

cohortium praetoriarum, Maximus Scaurus et Venerus Paullus Centuriones. Sed summum robur in Fenio Rufo Praefecto videbatur, quem, vita famaque laudatum, per saevitiam impudicitiamque Tigellinus in animo Principis anteibat, fatigabatque criminationibus, ac saepe in metum adduxerat, quasi *adulterum Agrippinae et desiderio eius ulioni intentum*. Igitur, ubi coniuratis, Praefectum quoque Praetorii in partes descendisse, crebro ipsius sermone facta fides; promptius iam de tempore ac loco caedis agitabant. Et *cepisse inpetum Subrius Flavius ferebatur, in scena canentem Neronem adgrediendi; aut cum ardente domo per noctem huc illuc cursaret incustoditus*. Hic occasio solitudinis; ibi ipsa frequentia, tanti decoris testis, pulcherrimum animum exstimulaverant: nisi impunitatis cupido retinisset, magnis semper conatibus adversa.

LI. Interim cunctantibus prolatantibusque spem ac metum, Epicharis quaedam, incertum quonam modo sciscitata (neque illi ante ulla rerum honestarum cura fuerat) accendere et arguere coniuratos: ac postremo lentitudinis eorum pertaesa, et in Campania agens, primores classiariorum Misensium labefacere, et conscientia inligare connixa est tali initio. Erat Chiliarchus in ea classe Volusius Proculus, occidendae matris Neronis inter ministros, non ex magnitudine sceleris proventus, ut rebatur. is mulieri olim cognitus, seu recens orta amicitia, dum *merita erga Neronem sua, et quam in inritum cecidissent*, aperit, adiicitque questus et *destinationem vindictae, si facultas oriretur*, spem dedit, posse inPELLI et plures conciliare. nec leve auxilium in classe, crebras occasiones; quia Nero multo apud Puteolos et Misenum maris usu laetabatur. Ergo Epicharis plura: et omnia scelera Principis orditur: *neque se iactare, quod inane esset; provisum, quonam modo poe*

nas eversae Reipublicae daret; accingeretur modo nare operam et militum acerrimos ducere in partes, ac digna pretia exspectaret. Nomina tamen coniuratorum reticuit. Vnde Proculi indicium inritum fuit, quamvis ea, quae audierat, ad Neronem detulisset. Accita quippe Epicharis, et cum indice composita, nullis testibus innixum facile confutavit. Sed ipsa in custodia retenta est, suspectante Nerone, haud falsa esse, etiam quae vera non probantur.

LII. Coniuratis tamen, metu proditionis permotis, placitum maturare caedem apud Baias in villa Pisonis: cuius amoenitate captus Caesar creber eventitabat, balneasque et epulas inibat, omissis excubiis et fortunae suae mole. Sed abnuvit Piso, *invidiam praetendens, si sacra mensae, Diique hospitales caede qualiscumque Principis cruentarentur. melius apud urbem, in illa invisam et spoliis civium exstructa domo, vel in publico patraturus, quod pro Reipublica suscepissent.* Haec in commune: ceterum timore occulto, ne L. Silanus, eximia nobilitate disciplinaque C. Cassii, apud quem educatus erat, ad omnem claritudinem sublatus, imperium invaderet, prompte daturis operam, qui a coniuratione integri essent, quique miserarentur Neronem, tamquam per scelus interfectum. Plerique, *Vestini quoque Consulibus acre ingenium vitavisse Pisonem crediderunt, ne ad libertatem moveretur, vel, delecto Imperatore alio, sui muneris Reipublicam faceret.* Etenim expertus coniurationis erat; quamvis super eo crimine Nero vetus adversus insontem odium expleverit.

LIII. Tandem statuere, circensium ludorum die, qui Cereri celebratur, exsequi destinata: quia Caesar, rarus egressu, domoque aut hortis clausus, ad ludicra circi ventitabat, promptioresque aditus erant laetitia spectaculi. Ordinem insidiis compo-

suerant, ut Lateranus, quasi subsidium rei familiaris oraret, deprecabundus et genibus Principis accidens, prosterneret incautum premeretque, animi validus et corpore ingens. Tum iacentem et impeditum Tribuni et Centuriones et ceterorum, ut quisque audientiae habuisset, acurrerent trucidarentque: primas sibi partes expostulante Scevino, qui pugionem templo Salutis (in Etruria), sive, ut alii tradidere, Fortunae Ferentino in oppido, detraxerat, gestabatque velut magno operi sacrum. Interim Piso apud aedem Cereris opperiretur, unde eum Praefectus Fenius et ceteri accitum ferrent in castra, comitante Antonia, Claudii Caesaris filia, ad eliciendum vulgi favorem: quod C. Plinius memorat. Nobis quoquo modo traditum non occultare in animo fuit, quamvis absurdum videretur, aut inanem ad spem Antoniam nomen et periculum commodavisse, aut Pisonem, notum amore uxoris, alii matrimonio se obstrinxisse: nisi si cupido dominandi cunctis adfectibus flagrantior est.

LIV. Sed mirum, quam inter diversi generis, ordinis, aetatis, sexus, dites, pauperes taciturnitate omnia cohibita sint; donec proditio coepit e domo Scevini: qui pridie insidiarum multo sermone cum Antonio Natale, dein regressus domum, testamentum obsignavit; promptum vagina pugionem, de quo supra retuli, vetustate obtusum increpans, asperari saxo et in mucronem ardescere iussit, eamque curam liberto Milicho mandavit. Simul adfluentius solito convivium initum: servorum carissimi libertate et alii pecunia donati. atque ipse maestus et magnae cogitationis manifestus erat, quamvis laetiam vagis sermonibus simularet. Postremo vulneribus ligamenta, quibusque sistitur sanguis, parare eundem Milichum monet; sive gnarum coniurationis et illuc usque fidum, seu nescium et tunc primum adreptis suspicionibus, at plerique tradidere de con-

sequentibus. Nam, cum secum servilis animus prae-
mia perfidiae reputavit, simulque inmensa pecunia
et potentia obversabantur, cessit fas et salus patroni
et acceptae libertatis memoria. Etenim uxoris quo-
que consilium adsumpserat, muliebri ac deterius.
quippe ultro metum intentabat, *multosque adstitisse*
libertos ac servos, qui eadem viderint: nihil profutu-
rum unius silentium: at praemia penes unum fore, qui
indicio praevenisset.

LV. Igitur, coepta luce, Milichus in hortos Ser-
vilianos pergit: et, cum feribus arceretur, *magna*
et atrocis adferre dicitans, deductusque ab ianitoribus
ad libertum Neronis, Epaphroditum, mox ab eo
ad Neronem, urgens periculum, graves coniurationes,
et cetera, quae audierat coniectaveratque, docet.
Telum quoque in necem eius paratum ostendit,
accirique reum iussit. is raptus per milites et defen-
sionem orsus, *Ferrum, cuius argueretur, olim religio-*
ne patria cultum, et in cubiculo habitum ac fraude li-
berti subreptum, respondit. *Tabulas testamenti sae-*
pius a se, et incustodita dierum observatione, signatas.
Pecunias et libertates servis et ante dono datas, sed
ideo tunc largius, quia, tenui iam re familiari et in-
stantibus creditoribus, testamento diffideret. Enim-
vero liberales semper epulas struxisse et vitam amoe-
nam et duris iudiciis parum probatam. Fomenta
vulneribus nulla iussu suo, sed, quia cetera palam va-
na obiecisset, adiungere crimen, ut sese pariter indi-
cem et testem faceret. Adiiicit dictis constantiam.
incusat ultro intestabilem et consceleratum, tanta vo-
cis ac vultus securitate, ut labaret indicium, nisi
Milichum uxor admonuisset, Antonium Natalem
multa cum Scevino ac secreto conlocutum, et esse
utrosque C. Pisonis intimos.

LVI. Ergo accitur Natalis: et diversi interrogan-
tur, *quisnam is sermo, qua de re fuisset?* cum exorta

suspicio, quia non congruentia responderant: inditaque vincla. Et tormentorum adspectum ac minas non tulere. Prior tamen Natalis, totius conspirationis magis gnarus, simul arguendi peritior, de *Pisonem* primum fatetur. deinde adiicit *Annaeum Senecam*, sive internuntius inter eum *Pisonem*que fuit, sive ut *Neronis* gratiam pararet, qui infensus *Senecae*, omnes ad eum opprimendum artes conquirebat. Tum, cognito Natalis indicio, *Scevinus* quoque, pari inbecillitate, an cuncta iam patefacta credens nec ullum silentii emolumentum, edidit ceteros. ex quibus *Lucanus* *Quinctianus*que et *Senecio* diu abnuere. Post, promissa inpunite conrupti, quo tarditatem excusarent, *Lucanus Atillam matrem suam*, *Quinctianus Glitium Gallum*, *Senecio Annium Pollionem*, amicorum praecipuos, nominavere.

LVII. Atque interim *Nero* recordatus, *Volusii Proculi* indicio *Epicharin* adtineri, ratusque muliebrem corpus inpar dolori, tormentis dilacerari iubet. At illam non verbera, non ignes, non ira eo acrius torquentium, ne a femina spernerentur, pervicere, quin obiecta denegaret. Sic primus quaestionis dies contemptus. Postero, cum ad eosdem cruciatus retraheretur gestamine sellae, (nam dissolutis membris insistere nequibat) vincolo fasciae, quam pectori detraxerat, in modum laquei ad arcum sellae restricto, indidit cervicem, et, corporis pondere convisa, tenuem iam spiritum expressit: clariore exemplo libertina mulier, in tanta necessitate, alienos ac prope ignotos protegendo, cum ingenui et viri et Equites Romani Senatoresque, intacti tormentis, carissima suorum quisque pignorum proderent. Non enim omittebant *Lucanus* quoque et *Senecio* et *Quinctianus* passim conscios edere, magis magisque pavido *Nerone*, quamquam multiplicatis excubiis semet sepsisset.

LVIII. Quin et urbem, per manipulos occupatis moenibus, incesso etiam mari et amne, velut in custodiam dedit. Volitabantque per fora, per domos, rura quoque et proxima municipiorum, pedites equitesque, permixti Germanis, quibus fidebat Princeps, quasi externis. Continua hinc et iuncta agmina trahi ac foribus hortorum adiacere. Atque, ubi dicendam ad caussam introissent, *laetatum erga coniuiratos, sed fortuitus sermo et subiti occursus, si convivium, si spectaculum simul inissent*, pro crimine accipi: cum, super Neronis ac Tigellini saevas percussiones, Fenius quoque Rufus violenter urgeret, nondum ab indicibus nominatus, sed, quo fidem inscitiae pararet, atrox adversus socios. Idem Subrio Flavio adsistenti adnuentique, an inter ipsam cognitionem destringeret gladium, caedemque patraret, reuinit infregitque inpetum iam manum ad capulum referentis.

LIX. Fuere, qui prodita coniuratione, dum auditur Milichus, dum dubitat Scevinus, hortarentur Pisonem, *pergere in castra, aut rostra ascendere, studiaque militum et populi tentare. si conatibus eius conscii adgregarentur, secuturos etiam integros: magnamque motae rei famam, quae plurimum in novis consiliis valeret. Nihil adversum hoc Neroni provisum. etiam fortes viros subitis terreri; nedum ille scenicus, Tigellino scilicet cum pellicibus suis comitante, arma contra cieret. Multa experiendo confiteri, quae signibus ardua videantur. Frustra silentium et fidem in tot consciorum animis et corporibus sperari. Cruciatu aut praemio cuncta pervia esse. Venturos, qui ipsum quoque vincirent, postremo indigna nece adficerent. Quanto laudabilius periturum, dum amplectitur Rempublicam, dum auxilia libertati invocat. Miles potius deesset et plebes desereret; dum ipse maioribus, dum posteris, si vita praeriperetur, mortem adprobaret.*

Inmotus his et paullulum in publico versatus, post domi secretus, animum adversum suprema firmabat, donec manus militum adveniret, quos Nero tirones aut stipendiis recentes delegerat. Nam vetus miles timebatur, tamquam favore inbutus. Obiit, abruptis brachiorum venis. Testamentum foedis adversus Neronem adulationibus amori uxoris dedit; quam degenerem, et sola corporis forma commendatam, amici matrimonio abstulerat. Nomen mulieris Arria Galla; priori marito, Domitius Silus: hic patientia, illa inpudivicia, Pisonis infamiam propagavere.

LX. Proximam necem Plautii Laterani, Consul-
lis designati, Nero adiungit, adeo prope, ut non
complecti liberos, non illud breve mortis arbitrium
permitteret. Raptus in locum servilibus poenis se-
positum manu Statii, Tribuni, trucidatur, plenus
constantis silentii, nec Tribuno obiiciens eandem
conscientiam. Sequitur caedes Annaei Senecae, laet-
tissima Principi, non quia coniurationis manifestum
compererat, sed ut ferro grassaretur, quando vene-
num non processerat. Solus quippe Natalis et hacte-
nus prompsit: *missum se ad aegrotum Senecam, uti
viseret conquerereturque, cur Pisonem aditu arceret?
melius fore, si amicitiam familiari congressu exercuis-
sent.* Et respondisse Senecam: *sermones mutuos et
crebra colloquia neutri conducere: ceterum salutem
suam incolumitate Pisonis inniti.* Haec ferre Gra-
nius Silvanus, Tribunus Praetoriae cohortis, et, an-
dicta Natalis suaque responsa nosceret, percunctari
Senecam iubetur. Is, forte, an prudens, ad eum
diem ex Campana remeaverat, quartumque apud la-
pidem, suburbano rure, substiterat. Illo propinqua
vespera Tribunus venit et villam globis militum se-
psit. Tum ipsi, cum Pompeia Paullina uxore et
amicis duobus epulanti, mandata Imperatoris edidit.

LXI. Seneca, *missum ad se Natalem conquestum-*

LIV. Vbi
TERTIVS I.

que nomine Pisonis, quod a visendo eo prohiberetur, seque rationem valetudinis et amorem quietis excusavisse, respondit. Cur salutem privati hominis incolumitati suae anteferet, causam non habuisse. nec sibi promptum in adulationis ingenium. Idque nulli magis gnarum, quam Neroni, qui saepius libertatem Senecae, quam servitium expertus esset. Vbi haec a Tribuno relata sunt, Poppaea et Tigellino coram, quod erat saevienti Principi intimum consiliorum, interrogat: an Seneca voluntariam mortem pararet? Tum Tribunus, nulla pavoris signa, nihil triste in verbis eius aut vultu deprehensum, confirmavit. Ergo regredi et indicere mortem iubetur. Tradit Fabius Rusticus, non eo, quo venerat, itinere reditum, sed flexisse ad Fenium, Praefectum, et expositis Caesaris iussis, an obtemperaret, interrogavisse; monitumque ab eo, ut exsequeretur; fatali omnium ignavia. nam et Silvanus inter coniuratos erat, augebatque scelerum, in quorum ultionem consenserat. Voci tamen et adspectui pepercit. Introrsitque ad Senecam unum ex Centurionibus, qui necessitatem ultimam denuntiaret.

LXII. Ille interritus poscit testamenti tabulas: ac, denegante Centurione, conversus ad amicos, quando meritis eorum referre gratiam prohiberetur, quod unum iam et pulcherrimum habebat, imaginem vitae suae relinquere, testatur: cuius si memores essent, bonarum artium famam, tum constantis amicitiae laturos. Simul lacrimas eorum, modo sermone, modo intentior, in modum coercentis, ad firmitudinem revocat, rogans; ubi praecepta sapientiae? ubi tot per annos meditata ratio adversum imminentiam? Cui enim ignaram fuisse saevitiam Neronis? Neque aliud superesse, post matrem fratremque interfectos, quam ut educatoris praeceptorisque necem adiceret.

LXIII. Vbi haec atque talia in commune disse-

ruit, complectitur uxorem, et, paullulum adversus praesentem fortitudinem mollitus, rogat oratque, *temperaret dolori, nec aeternum susciperet, sed in contemplatione vitae, per virtutem actae, desiderium mariti solatiis honestis toleraret.* Illa contra, sibi quoque *destinatam mortem*, adseverat, manumque percussoris exposcit. Tum Seneca, gloriae eius non adversus, simul amore, ne sibi unice dilectam ad iniurias relinqueret: *vitae, inquit, delinimenta monstraveram tibi, tu mortis decus navis. non invidebo exemplo.* Sit huius tam fortis exitus constantia penes utrosque par, *claritudinis plus in tuo fine.* Post quae eodem ictu brachia ferro exsolvunt. Seneca, quoniam senile corpus et parvo victu tenuatum lenta effugia sanguini praebibat, crurum quoque et poplitum venas abrumpit. Saevisque cruciatibus defessus, ne dolore suo animum uxoris infringeret, atque ipse visendo eius tormenta ad impatientiam delaberetur, suadet, *in aliud cubiculum abscedere.* Et novissimo quoque momento suppeditante eloquentia, advocatis scriptoribus, pleraque tradidit, quae, in vulgus edita eius verbis, invertere supersedeo.

LXIV. At Nero, nullo in Paullinam proprio odio, ac, ne glisceret invidia crudelitatis, inhiberi mortem imperat. Hortantibus militibus, servi libertique obligant brachia, premunt sanguinem, incertum an ignarae. nam, ut est vulgus ad deteriora promptum, non defuerit, qui crederent, *donec inplacabilem Nerone[m] timuerit, famam sociatae cum marito mortis petivisse: deinde, oblata mitiore spe, blandimentis vitae evictam:* cui addidit paucos postea annos, laudabili in maritum memoria, et ore ac membris in eum pallorem albenfibus, ut ostentui esset, multum vitalis spiritus egestum. Seneca interim, durante tractu et lentitudine mortis, Statium Annaeum, diu sibi amicitiae fide et arte medicinae probatum, orat, pro-

LIB. XV
 rium pride
 exsium iudi
 que hausit
 pore adve
 litae aquae
 abilita voce
 RATORI.
 animatus, si
 rodicillis pa
 et praepoten
 LXV. F
 tribus oc
 Seneca, des
 Nerone[m],
 Imperium
 tum ad su
 Flavi vulg
 dus demore
 Nero citio
 LXVI. C
 ultra fefell
 nium Rufun
 rem non to
 tidens Se
 paxen. Ho
 npi ricem.
 tum, sed v
 ritus ceter
 ad provinca
 Cassio milite
 lat, conripit
 LXVII.
 Tribus pe
 al defension
 niam et effe
 tem, postqua

visum pridem venenum, quo damnati publico Atheniensium iudicio exstinguerentur, *promeret*: adlatumque hausit frustra, frigidus iam artus, et clauso corpore adversum vim veneni. Postremo stagnum calidae aquae introiit, respergens proximos servorum, addita voce: *Libare se liquorem illum IOVI LIBERATORI*. Exin balneo inlatus, et vapore eius exanimatus, sine ullo funeris solenni crematur. Ita codicillis praescripserat, cum etiam tum praedives et praepotens supremis suis consuleret.

LXV. Fama fuit, Subrium Flavium cum Centurionibus occulto consilio, neque tamen ignorante Seneca, destinavisse, *ut, post occisum opera Pisonis Neronem, Piso quoque interficeretur, tradereturque Imperium Senecae, quasi insontibus claritudine virtutum ad summum fastigium delecto*. Quin et verba Flavii vulgabantur: *non referre dedecori, si citharoeus demoveretur et tragoedus succederet*: quia, ut Nero cithara, ita Piso tragico ornato caebat.

LXVI. Ceterum militaris quoque conspiratio non ultra fefellit, accensis indicibus ad prodendum Fenium Rufum, quem eundem conscium et inquisitorem non tolerabant. Ergo instanti minitanti que renidens Scevinus, *neminem, ait, plura scire, quam ipsum*. Hortaturque ultro, *redderet tam bono Principi vicem*. Non vox adversum ea Fenio, non silentium, sed verba sua praepediens et pavoris manifestus ceterisque, ac maxime Cervario Proculo Equite, ad convincendum eum connisis, iussu Imperatoris a Cassio milite, qui ob insigne corporis robor adstabat, conripitur vinciturque.

LXVII. Mox eorundem indicio Subrius Flavius Tribunus pervertitur, primo *dissimilitudinem morum ad defensionem trahens, neque se armatum cum inermibus et effeminatis tantum facinus consociaturum*: dein, postquam urgebatur, confessionis gloriam am-

plexus interrogatusque a Nerone, quibus caussis ad oblivionem sacramenti processisset: *Oderam te, inquit, nec quisquam tibi fidelior militum fuit, dum amari meruisti. odisse coepi, postquam parricida matris et uxoris et auriga et hystrio et incendiarius exstitisti.* Ipsa retuli verba, quia non, ut Senecae, vulgata erant, nec minus nosci decebat militaris viri sensus incomptos et validos. Nihil in illa coniuratione gravius auribus Neronis accidisse constitit, qui, ut faciendis sceleribus promptus, ita audiendi, quae faceret, insolens erat. Poena Flavii Veiano Nigro Tribuno mandatur. Is proximo in agro scrobem effodi iussit, quam Flavius, ut *humilem et angustam* increpans, circumstantibus militibus, *ne hoc quidem, inquit, ex disciplina.* admonitusque, fortiter protendere cervicem: *Vtinam, ait, tu tam fortiter ferias.*

LXVIII. Et ille multum tremens, cum vix duobus ictibus caput amputavisset, sacvitiam apud Neronem iactavit, *sesquiplaga interfectum a se* dicendo. Proximum constantiae exemplum Sulpicius Asper Centurio praebuit, percunctanti Neroni, *cur in caedem suam conspiravisset?* breviter respondens, *non aliter tot flagitiis eius subveniri potuisse.* Tum iussam poenam subiit. Nec ceteri Centuriones in perpetiendis suppliciiis degeneravere. At non Fenio Rufo par animus, sed lamentationes suas etiam in testamentum contulit. Opperiebatur Nero, ut Vestinus quoque Consul in crimen traheretur, violentum et infensum ratus: sed ex coniuratis consilia cum Vestino non miscuerant, quidam, vetustis in eum similitatibus, plures, quia praecipitem et insociabilem credebant. Ceterum Neronis odium adversus Vestinum ex intima sodalitate coeperat, dum hic ignaviam Principis penitus cognitam despicit, ille ferociam amici metuit, saepe asperis facetiis inlusus; quae, ubi multum ex vero traxere, acrem sui memo-

riam relinquunt. Accesserat repens caussa, quod Vestinus Statilium Messallinam matrimonio sibi iunxerat, haud nescius, inter adulteros eius et Caesarem esse.

LXIX. Igitur, non crimine, non adcusatore existente, quia speciem iudicis induere non poterat, ad vim dominationis conversus, Gerelanum Tribunum cum cohorte militum inmittit: iubetque *praevenire conatus Consulis, occupare velut arcem eius, opprimere delectam iuventutem*: quia Vestinus imminentes foro aedes decoraque servitia et pari aetate habebat. Cuncta eo die munia Consulis inpleverat conviviumque celebrabat, nihil metuens, an dissimulando metu: cum ingressi milites, *vocari eum a Tribuno*, dixere. Ille, nihil demoratus, exsurgit. et omnia simul properantur: clauditur cubiculo, praesto est medicus, abscinduntur venae, vicens adhuc balneo infertur, calida aqua mersatur, nulla edita voce, qua semet miseraretur. Circumdati interim custodia, qui sinuul discubuerant, nec, nisi provecta nocte, omissi sunt, postquam pavorem eorum, ex mensa exitium opperientium, et imaginatus et inridens Nero, *satis supplicii luisse*, ait, *pro epulis Consularibus*.

LXX. Exin M. Annaei Lucani caedem imperat. Is, profluente sanguine, ubi frigescere pedes manusque et paullatim ab extremis cedere spiritum, fervido adhuc et compote mentis pectore, intelligit, recordatus carmen a se compositum, quo vulneratum militem, per eiusmodi mortis imaginem obiisse tradiderat, versus ipsos retulit: eaque illi suprema vox fuit. Senecio posthac et Quinctianus et Scevinus, non ex priorae vitae mollitia, mox reliqui coniuratorum periire, nullo facto dictove memorando.

LXXI. Sed compleri interim urbs funeribus, capitolium victimis: alius filio, fratre alius, aut pro-

pinquo, aut amico interfectis, agere grates Deis, ornare lauru domum, genua ipsius advolvi et dextram osculis fatigare. Atque ille, gaudium id credens, Antonii Natalis et Cervarii Proculi festinata indicia in puniitate remuneratur: Milichus, praemiis ditatus, *Conservatoris* sibi nomen, Graeco eius rei vocabulo, adsumpsit. E Tribunis Granus Silvanus, quamvis absolutus, sua manu cecidit: Staius Proximus veniam, quam ab Imperatore acceperat, vanitate exitus conrupit. Exuti dehinc Tribunatu Pompeius, Cornelius Martialis, Flavius Nepos, Staius Domitius, *quasi Principem non quidem odissent, sed tamen existimarentur.* Novio Prisco, per amicitiam Senecae, et Glitio Gallo atque Annio Pollioni, infamatis magis, quam convictis, data exsilia. Priscum Antonia Flacilla coniunx comitata est: Gallum Egnatia Maximilla, magnis primum et integris opibus, post adeptis, quae utraque gloriam eius auxere. Pel-litur et Rufius Crispinus, occasione coniurationis, sed Neroni invisus, quod Poppaeam quondam matrimonio tenuerat. Virginium Flaccum et Musonium Rufum claritudo nominis expulit. Nam Virginus studia iuvenum eloquentia, Musonius praeceptis sapientiae fovebat. Cluidieno Quietio, Iulio Agrippae, Blitio Catulino, Petronio Prisco, Iulio Altino, velut in agmen et numerum, Aegaei maris insulae permittuntur. At Cadicia, uxor Scevini et Caesonius Maximus Italia prohibentur, reos fuisse se, tantum poena experti. Atilia, mater Annaei Lucani, sine absoluteione, sine supplicio dissimulata.

LXXII. Quibus perpetratis Nero, et concione militum habita, bina numum millia viritim manipularibus divisit, addiditque sine pretio frumentum, quo ante ex modo annonae utebantur. Tum, quasi gesta bello expositurus, vocat Senatam et triumphale decus Petronio Turpiliano Consulari, Cocceio Ner-

ve Praeto-
ri tribuit,
super trium-
phoque
Nymphis
pana repe-
tam erit.

deorum in-
verat, ex
forte qua-
sire C. Ca-
matri eius

LXXII

Patres ha-

libros in-

xit. Ete-

quam cir-

et. Cet-

iratione-

noscenti-

Neronis i-

ctis, ut e-

demissis,

avidum

Salenus

ne conse-

li eluti

composita

tam ad

LXXIII

proprius

rum, in

tinis Ne-

ham lud-

tur: men-

ret. tem-

vae Praetori designato, Tigellino Praefecto Praetorii tribuit, Tigellinum et Nervam ita extollens, ut, super triumphales in foro imagines, apud palatium quoque effigies eorum sisteret. Consularia insignia Nymphidio: de quo, quia nunc primum oblatus est, pauca repetam. nam et ipse pars Romanarum cladum erit. Igitur matre libertina ortus, quae corpus decorum inter servos liberosque Principum vulgaverat, ex C. Caesare se genitum ferebat, quoniam forte quadam habitu procerus et torvo vultu erat: sive C. Caesar, scortorum quoque cupiens, etiam matri eius inludit.

LXXIII. Sed Nero, vocato Senatu, oratione inter Patres habita, edictum apud populum et conlata in libros indicia confessionesque damnatorum adiunxit. Etenim crebro vulgi rumore lacerabatur, *tamquam viros insontes ob invidiam aut metum exstinxisset*. Ceterum coeptam adultamque et revictam coniurationem, neque tunc dubitavere, quibus verum noscendi cura erat, et fatentur, qui post interitum Neronis in urbem regressi sunt. At in Senatu cunctis, ut cuique plurimum moeroris, in adulationem demissis, Iunium Gallionem, Senecae fratris morte pavidum et pro sua incolumitate supplicem, increpuit Salienus Clemens, *hostem et parricidam* vocans: donec consensu Patrum deterritus est, *ne publicis malis abuti ad occasionem privati odii videretur, neu composita aut obliterata mansuetudine Principis novam ad saevitiam retraheret*.

LXXIV. Tum dona et grates Deis decernuntur, propriusque honos Soli, (cui est vetus aedes apud circum, in quo facinus parabatur) qui occulta coniurationis Numine retexisset: utque Circensium Cerealium ludicrum pluribus equorum cursibus celebraretur: mensisque Aprilis Neronis cognomentum acciperet: templum Salutis exstrueretur eo loci, ex quo Sce-

vinus ferrum prompserat. Ipse eum pugionem apud capitolium sacravit, inscripsitque IOVI VINDICI. In praesens haud animadversum: post arma Iulii Vindicis, ad auspicium et praesagium futurae ultionis trahebatur. Reperio in commentariis Senatus, Cerialem Anicium, Consulem designatum, pro sententia dixisse, *ut templum D. Neroni quam maturrime publica pecunia poneretur.* Quod quidem ille decernebat, tamquam mortale fastigium egresso et venerationem hominum merito, quorundam dolo ad omnia sui exitus vertebatur. nam Deum honor Principi non ante habetur, quam agere inter homines desierit.

C. C.
EX
A N
LIB
Cap.
Bassum, q
quem 3. Ne
netoria cas
In eo specta
redan. C
ntra.
7-9. A
L. Vetus cu
Adventoria
Terline ve
Lagdonena
nisi frau
Otorius S
Lariti sup
na conetu
rotus, sin
eredito lu